

Daria Korytkowska*

ROZWÓJ OBOWIĄZKOWYCH UBEZPIECZEŃ ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ W SŁUŻBIE ZDROWIA

Streszczenie. Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej są ubezpieczeniami, które charakteryzują się jednymi z najszybciej zachodzących zmian na rynku ubezpieczeniowym. Ich rozwój związany jest przede wszystkim z szybkim postępem technologicznym, który miał miejsce w XIX i XX w.

W Polsce natomiast pierwsze ich formy wystąpiły dopiero w 1998 r. Od tego czasu przeszły one wiele zmian, które wpłynęły na wprowadzenie obowiązku ich posiadania niemal przez wszystkie placówki działalności leczniczej.

Słowa kluczowe: odpowiedzialność cywilna, ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, ubezpieczenia obowiązkowe.

1. WPROWADZENIE

Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej funkcjonujące zarówno w Polsce, jak i na świecie charakteryzują się stosunkowo krótką historią. Ich rozwój związany był przede wszystkim z szybkim postępem technologicznym, jaki dokonał się w XIX i XX w. Od początku XXI w. coraz większego znaczenia nabierają natomiast obowiązkowe ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej.

Ze względu na swoją specyfikę nie sposób w tak krótkim artykule omówić ewolucję wszystkich rodzajów ubezpieczeń obowiązkowych, dlatego uwaga autorki zostanie skierowana jedynie na ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej o charakterze obowiązkowym występujące w służbie zdrowia na rynku polskim.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie, jak kształtuje się obecnie polski rynek obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej w służbie zdrowia oraz jak się on zmieniał w latach 1989–2014.

Aby tego dokonać, w pierwszej kolejności wyjaśniono specyfikę tego typu ubezpieczeń oraz przedstawiono czynniki, które wpłynęły na ich rozwój zarówno na rynku polskim, jak i zagranicznym, a następnie przedstawiono stan obowiązkowych ubezpieczeń medycznych w świetle obowiązującego ustawodawstwa w Polsce.

---

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Katedra Ubezpieczeń.

2. CECHY OBOWIĄZKOWYCH UBEZPIECZEŃ ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ

Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej stanowi zobowiązanie zakładu ubezpieczeń do zapłaty określonego odszkodowania w przypadku wyrządzenia szkody przez ubezpieczającego lub osoby, na rzecz której została zawarta umowa ubezpieczenia. A zatem jest to narzędzie, które ma zapewnić ubezpieczonemu ochronę przed ewentualnym roszczeniem odszkodowawczym. Jak akcentuje L. Nowakowski (2004), ma ono chronić majątek ubezpieczonego przed ujemnymi konsekwencjami wynikającymi z roszczeń poszkodowanego.

Osobą poszkodowaną w ubezpieczeniu OC nazywa się osobę trzecią, którą może być (Myśliwiec 2010: 284):

- osoba spoza kręgu osób objętych ubezpieczeniem OC, której ubezpieczający lub ubezpieczony wyrządził szkodę;
- osoba będąca ubezpieczonym, za której odpowiedzialność cywilną za wyrządzoną jej szkodę odpowiada inny ubezpieczony w ramach tej samej umowy ubezpieczenia OC lub ubezpieczający, a sam ubezpieczony nie ponosi za tę szkodę odpowiedzialności;
- osoba będąca ubezpieczającym, za której odpowiedzialność cywilną za wyrządzoną jej szkodę odpowiada jeden z ubezpieczonych, a sam ubezpieczający nie ponosi za tę szkodę odpowiedzialności cywilnej.

Do podstawowych zalet, jakich upatrywano przy wprowadzaniu na rynek ubezpieczeń, ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej było przekonanie, iż wpływ nie to m.in. na (Kowalewski 1981):

- spadek liczby procesów;
- przyspieszenie likwidacji szkody;
- stosunkowo szybkie zaspokojenie roszczeń;
- stworzenie gwarancji poszkodowanemu, że jego słuszne roszczenia zostaną zaspokojone;
- ochrona majątkowych interesów ubezpieczającego;
- zagwarantowanie poszkodowanemu należytej kompensacji szkód.

Wśród ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej wyróżnia się dwa rodzaje umów: obowiązkowe i dobrowolne.

W przypadku obowiązkowych ubezpieczeń OC zasady funkcjonowania danego ubezpieczenia OC określają przepisy prawa mające zastosowanie do danego ubezpieczenia. W Polsce stanowią je m.in. takie akty prawne, jak (Myśliwiec 2010: 315):

- 1) ustawa o ubezpieczeniach obowiązkowych;
- 2) ustawa lub umowa międzynarodowa wprowadzająca dane ubezpieczenie OC jako obowiązkowe;
- 3) rozporządzenie Ministra Finansów lub innego Ministra dotyczące danego rodzaju obowiązkowego ubezpieczenia OC.

Jak podaje E. Myśliwiec, ze względu na wąski zakres, jaki pozostał do uregulowania przez strony umów obowiązkowych zakłady ubezpieczeń nie tworzą ogólnych warunków ubezpieczeń do tych ubezpieczeń.

W odróżnieniu zaś od ubezpieczeń obowiązkowych zasady funkcjonowania ubezpieczeń dobrowolnych określają:

1. Ogólne warunki ubezpieczenia OC danego rodzaju lub
2. Umowa ubezpieczenia zawierana na indywidualnie negocjowanych zasadach i ewentualnie ogólne warunki ubezpieczenia OC danego rodzaju w zakresie odmiennie nieuregulowanym w tej umowie.

Istotną cechą ubezpieczeń obowiązkowych jest również sposób definiowania tzw. wypadku ubezpieczeniowego, czyli przewidzianego w umowie zdarzenia, którego wystąpienie rodzi po stronie ubezpieczyciela obowiązek spełnienia świadczenia (Raczyński 2010). Różni się on bowiem znacząco w zależności od tego, czy mamy do czynienia z ubezpieczeniem obowiązkowym czy dobrowolnym.

W przypadku ubezpieczeń obowiązkowych przyjmuje się tzw. zasadę *act committed* polegającą na tym, iż fakt wystąpienia wypadku ubezpieczeniowego wiąże się z wystąpieniem samego zdarzenia lub przyczyną szkody (Serwach 2010). Zgodnie bowiem z treścią art. 9a ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych „umowa ubezpieczenia obowiązkowego odpowiedzialności cywilnej obejmuje szkody [...] będące następstwem zdarzenia, które miało miejsce w okresie ubezpieczenia”¹.

Ubezpieczenia dobrowolne zaś charakteryzują się dużo węższą ochroną ubezpieczeniową, przy dużo szerszym przypisaniu sposobów odpowiedzialności za zdarzenie, ponieważ fakt wystąpienia wypadku ubezpieczeniowego może być wiązany z faktem:

- wystąpienia/powstania szkody (*loss occurrence*);
- ujawnienia/odkrycia szkody (*loss manifestation*) lub
- zgłoszenia roszczenia (*claims made*) (Serwach 2010).

W przypadku ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych na rynku polskim wyróżnia się następujące ubezpieczenia obowiązkowe:

- 1) ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów, zwane dalej „ubezpieczeniem OC posiadaczy pojazdów mechanicznych”;
- 2) ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej rolników z tytułu posiadania gospodarstwa rolnego, zwane dalej „ubezpieczeniem OC rolników”;
- 3) ubezpieczenie budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych, zwane dalej „ubezpieczeniem budynków rolniczych”;
- 4) ubezpieczenia wynikające z przepisów odrębnych ustaw lub umów międzynarodowych ratyfikowanych przez Rzeczpospolitą Polską, nakładających na określone podmioty obowiązek zawarcia umowy ubezpieczenia.

---

¹Ustawa z dnia 22 maja 2003 o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. 2003 nr 124, poz. 1152 z późn. zm.

3. ROZWÓJ OBOWIĄZKOWYCH UBEZPIECZEŃ ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ NA ŚWIECIE I W POLSCE

Jak wspomniano na wstępie, ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej charakteryzują się stosunkowo krótką historią sięgającą XIX w. Ich rozwój wiązany jest z wystąpieniem takich zjawisk, jak (Kowalewski 1981: 12–13):

- intensyfikacja i rozprzestrzenianie się ryzyka w dobie szybkiego rozwoju techniczno-organizacyjnego;
- wykształcenie się odpowiedzialności cywilnej z tytułu czynu niedozwolonego jako samoistnej konstrukcji prawa prywatnego odrębnej od prawa karnego;
- przemiana w świadomości społecznej w odniesieniu do odpowiedzialności cywilnej (społeczeństwo zaczęło sobie zdawać sprawę, że życie współczesne stwarza tysiące możliwości nieraz całkiem nieprzewidywanych roszczeń z tytułu odpowiedzialności cywilnej, które mogą zrujnować niejedyn budżet).

Jak podaje M. Orlicki (2011: 35), szczególny rozwój obowiązkowych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej miał miejsce w XX w. i był wiązany przede wszystkim z ochroną osób poszkodowanych. Za sztandarowy przykład państwa, w którym najwcześniej występowały tego typu ubezpieczenia, uznaje się Niemcy, gdzie powstały m.in.:

- ubezpieczenie w ruchu powietrznym obowiązujące od 1922 r. polegające na ubezpieczeniu statków powietrznych na zasadzie ryzyka za szkody wyrządzone przez statki powietrzne;
- ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej myśliwych z 1934 r.

Największe znaczenie miało natomiast wprowadzenie ubezpieczenia odpowiedzialności komunikacyjnej, któremu obowiązek wykupienia przez posiadaczy pojazdów samochodowych nadano w wielu krajach europejskich, również w Polsce. Było ono związane przede wszystkim z gwałtownym wzrostem posiadanych przez społeczeństwo pojazdów mechanicznych, a w szczególności z rosnącą liczbą wypadków komunikacyjnych, które sprawiły, że uregulowaniem ubezpieczenia OC zainteresowane było całe społeczeństwo. Ustawowe bowiem zapewnienie poszkodowanym ochrony poprzez surowe unormowanie odpowiedzialności za wypadki było niewystarczające, ponieważ pomimo uzyskania korzystnego orzeczenia sądu poszkodowany nie był w stanie wyegzekwować należnego mu odszkodowania z powodu niewypłacalności sprawcy wypadku (Orlicki 2011: 36).

W Polsce rozwój obowiązkowych ubezpieczeń OC był wiązany przede wszystkim ze zmianą ustroju państwa, do którego doszło po 1989 r. Nastąpiła wówczas liberalizacja rynku ubezpieczeń ułatwiająca prowadzenie tzw. działań prorynkowych. W wyniku wprowadzonych zmian zniesiono:

- obowiązek w odniesieniu do ubezpieczeń majątkowych innych niż ubezpieczenia OC;

– całkowicie zrównano zakres i kształt ubezpieczeń obowiązkowych w odniesieniu do podmiotów prywatnych i publicznych.

Konsekwencją tych zmian było wejście w życie ustawy o działalności ubezpieczeniowej z 1990 r.², która dokonała podziału ubezpieczeń na ubezpieczenia dobrowolne i obowiązkowe. Do obowiązkowych zaliczono wówczas:

1. Ubezpieczenia OC posiadaczy pojazdów mechanicznych za szkody powstałe w związku z ruchem tych pojazdów;
2. Ubezpieczenia budynków wchodzących w skład gospodarstwa rolnego od ognia i innych zdarzeń losowych;
3. Ubezpieczenia OC rolników z tytułu prowadzenia gospodarstwa rolnego;
4. Inne ubezpieczenia przewidziane na mocy **dotychczas** obowiązujących ustaw lub ratyfikowanych przez RP umów międzynarodowych.

Pomimo zamkniętego katalogu ubezpieczeń OC ustawodawca rozpoczął formułowanie przepisów wymuszające obowiązek ubezpieczania się.

Szczególnie nastąpił rozwój ubezpieczeń OC z tytułu wykonywania określonego zawodu.

Jednym z pierwszych tego typu ubezpieczeń było ubezpieczenie podmiotów uprawnionych do badania sprawozdań finansowych. W 1995 r. została znowelizowana ustawa, w której skreślono słowo „dotychczas”, pozwalając tym samym na wprowadzenie nowych obowiązkowych ubezpieczeń. Organem zaś odpowiedzialnym za określenie w drodze rozporządzenia Ogólnych Warunków Ubezpieczenia (OWU) stał się Minister Finansów.

Przykładami wprowadzonych po nowelizacji ustawy ubezpieczeń są m.in.:

1. Ubezpieczenie OC podmiotów prowadzących działalność brokerską (1995);
2. Ubezpieczenie OC doradców podatkowych (1996);
3. Ubezpieczenie OC przyjmujących zamówienia na świadczenia zdrowotne (1997).

Obecnie według badania przeprowadzonego przez pracowników Katedry Prawa Ubezpieczeniowego Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu doliczono się ok. 160 ubezpieczeń noszących znamiona obowiązkowości. Zostały one podzielone na następujące grupy (Kowalewski 2013):

1. Ubezpieczenia wynikające z ustaw:
  - a) ubezpieczenia OC – ok. 53 ubezpieczeń,
  - b) ubezpieczenia mienia i pozostałe ubezpieczenia majątkowe – ok. 7 ubezpieczeń,
  - c) ubezpieczenia obowiązkowe – ok. 23 ubezpieczeń,
2. Ubezpieczenia wynikające z ratyfikowanych umów międzynarodowych – ok. 18 ubezpieczeń;

---

²Ustawa z dnia 22 maja 2003 o działalności ubezpieczeniowej, Dz. U. 2003 nr 124, poz. 1151 z późn. zm.

3. Ubezpieczenia wynikające z rozporządzeń i dyrektyw Unii Europejskiej – ok. 33 ubezpieczeń;
4. Ubezpieczenia wynikające z rozporządzeń wykonawczych do ustaw – ok. 21 ubezpieczeń;
5. Ubezpieczenia wynikające z nieratyfikowanych umów międzynarodowych – ok. 25 ubezpieczeń.

4. ROZWÓJ OBOWIĄZKOWYCH UBEZPIECZEŃ ODPOWIEDZIALNOŚCI CYWILNEJ LEKARZY I PLACÓWEK MEDYCZNYCH W POLSCE

Rynek obowiązkowych ubezpieczeń medycznych w zakresie umów odpowiedzialności cywilnej jest rynkiem stosunkowo młodym, lecz rozwijającym się dynamicznie. Po raz pierwszy bowiem obowiązek posiadania polisy ubezpieczenia OC został określony w ustawie z dnia 10 grudnia 1998 r. o zmianie ustaw: o zakładach opieki zdrowotnej, o zawodzie lekarza, o zawodach pielęgniarki i położnej, o szkolnictwie wyższym oraz o zmianie innych ustaw³. Fakt wprowadzenia tego ubezpieczenia uwarunkowany był zmianami, jakie zaczęły zachodzić w latach 90. XX w. na rynku usług medycznych. Między innymi nastąpił wzrost liczby lekarzy i innych pracowników medycznych, którzy znajdowali zatrudnienie poza publicznymi zakładami opieki zdrowotnej w ramach indywidualnej praktyki lub na podstawie umowy cywilnoprawnej, a także nastąpił znaczący wzrost liczby zakładów opieki zdrowotnej działających w sferze niepublicznej, które musiały odpowiadać za swe działania (Gasińska 1999).

Na mocy art. 35 ustawy o zakładach opieki zdrowotnej (ustawa o zoz)⁴ Minister Finansów po raz pierwszy określił w rozporządzeniu z dnia 17 listopada 1998 r. ogólne warunki **ubezpieczenia obowiązkowego odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne za szkody wyrządzone przy udzielaniu tych świadczeń**⁵.

Na mocy zaś art. 3 tego rozporządzenia określono, iż podmiotami przyjmującymi zamówienie na świadczenia zdrowotne za szkody wyrządzone przy udzielaniu tych świadczeń będą:

1) niepubliczny zakład opieki zdrowotnej w zakresie zadań określonych w statucie tego zakładu,

---

³ Ustawa z dnia 10 grudnia 1998 o zmianie ustaw: o zakładach opieki zdrowotnej, o zawodzie lekarza, o zawodach pielęgniarki i położnej, o szkolnictwie wyższym oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 1998 nr 162, poz. 1115.

⁴ Ustawa z dnia 30 sierpnia o zakładach opieki zdrowotnej, Dz. U. 1991 nr 91, poz. 408 z późn. zm.

⁵ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 17 listopada 1998 w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia obowiązkowego odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne za szkody wyrządzone przy udzielaniu tych świadczeń, Dz. U. 1998 nr 143, poz. 921.

2) osoba wykonująca zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki na zasadach określonych w odrębnych przepisach,

3) osoba legitymująca się nabyciem fachowych kwalifikacji do udzielania świadczeń zdrowotnych w określonym zakresie lub w określonej dziedzinie medycyny, która dysponuje lokalem oraz aparaturą i sprzętem medycznym, odpowiadającym wymaganiom przewidzianym dla zakładów opieki zdrowotnej oraz spełnia warunki określone w przepisach o działalności gospodarczej.

Jak można zauważyć, obowiązek zawarcia ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w myśl wyżej omawianego rozporządzenia dotyczył przede wszystkim niepublicznych podmiotów świadczących usługi medyczne w ramach umów zawartych z kasami chorymi, które po wprowadzeniu reformy służby zdrowia stały się głównym płatnikiem w ochronie zdrowia. Nie dotyczył zaś podmiotów wymienionych w art. 35 ust. 1 ustawy o zoz, w zakresie czynności innych niż wynikające z umowy o udzielaniu zamówień na świadczenia zdrowotne oraz pozostałych podmiotów wykonujących świadczenia zdrowotne, takich jak publiczne zakłady opieki zdrowotnej (Rapkiewicz 2006), które doczekały się uregulowań w późniejszym okresie.

Rozporządzenie to obowiązywało do końca 2004 r., kiedy to zostało zastąpione rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 23 grudnia 2004 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne⁶, które nie zmieniło zasad działania tego ubezpieczenia, lecz tylko podwyższyło dotychczasowe określone sumy gwarancyjne.

W okresie obowiązywania powyższych rozporządzeń, w przypadku publicznych zakładów opieki zdrowotnej obowiązek ubezpieczenia *sensu stricto* nie istniał, jednakże NFZ zastosował wobec tych jednostek element przymusu polegający na tym, iż jednym z wymogów, jakie powinny spełnić zakłady, aby móc podpisać umowę na świadczenie usług medycznych, było posiadanie polisy ubezpieczeniowej odpowiedzialności cywilnej – a zatem stały się one ubezpieczeniami objętymi jedną z form przymusu ubezpieczeniowego zwaną powinnością kontraktową (Nowicki 2007). Warunki, jakie musiały spełnić placówki medyczne w zakresie ubezpieczeń, zostały określone w rozporządzeniu ministra zdrowia z dnia 6 października 2005 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej⁷.

Samodzielne Publiczne Zakłady Opieki Zdrowotnej zostały zobligowane do wykupienia obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej dopiero w 2007 r. na podstawie art. 136b ustawy o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw⁸. Obowiązek ten

⁶ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 grudnia 2004 w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne, Dz. U. 2004 nr 283, poz. 2825.

⁷ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 października 2005 w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, Dz. U. 2005 nr 197, poz. 1643.

⁸ Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2007 nr 166, poz. 1172.

na mocy tego przepisu dotyczył wszystkich podmiotów świadczących usługi opieki zdrowotnej wymienionych w art. 5, ust. 41, do których zaliczono:

a) zakład opieki zdrowotnej wykonujący zadania określone w jego statucie, grupową praktykę lekarską, grupową praktykę pielęgniarek lub położnych, osobę wykonującą zawód medyczny w ramach indywidualnej praktyki lub indywidualnej specjalistycznej praktyki;

b) osobę fizyczną inną niż wymieniona w pkt a), która uzyskała fachowe uprawnienia do udzielania świadczeń zdrowotnych i udziela ich w ramach wykonywanej działalności gospodarczej;

c) państwową jednostkę budżetową, o której mowa w art. 20 ust. 1 ustawy z dnia 30 czerwca 2005 r. o finansach publicznych (Dz. U. nr 249, poz. 2104 z późn. zm.), tworzoną i nadzorowaną przez Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, posiadającą w strukturze organizacyjnej ambulatorium, ambulatorium z izbą chorych lub lekarza podstawowej opieki zdrowotnej;

d) podmiot realizujący czynności z zakresu zaopatrzenia w środki pomocnicze i wyroby medyczne będące przedmiotami ortopedycznymi.

Szczegóły dotyczące warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej świadczeniodawcy udzielającego świadczeń opieki zdrowotnej zostały uregulowane rozporządzeniem Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2007 r.⁹

Nieuregulowaną natomiast kwestią był problem nałożenia obowiązku ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej na lekarzy, którzy posiadali prywatną praktykę w postaci indywidualnej, grupowej oraz specjalistycznej. Poprzednie umowy dotyczyły bowiem wyłącznie lekarzy i placówek medycznych, które posiadały „kontrakt” z samodzielnym zakładem opieki zdrowotnej bądź Narodowym Funduszem Zdrowia. Tym samym na podstawie art. 48b ustawy z dnia 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry¹⁰ wprowadzono **obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej lekarzy i lekarzy dentyistów**, którego szczegóły zostały określone przez rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 kwietnia 2010 r.¹¹

Wprowadzenie tego ubezpieczenia wywołało jednak sprzeciw środowiska medycznego, ponieważ wielu lekarzy, którzy udzielali świadczeń medycznych w kilku miejscach, zostało w ten sposób zobligowanych do wykupienia trzech różnych ubezpieczeń dotyczących tego samego ryzyka (Twardowski 2011):

1) w ramach posiadanego kontraktu ze szpitalem (obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne);

---

⁹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2007 w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej świadczeniodawcy udzielającego świadczeń opieki zdrowotnej, Dz. U. 2008 nr 3, poz. 10.

¹⁰ Ustawa z dnia 30 sierpnia o zakładach opieki zdrowotnej, Dz. U. 1991 nr 91, poz. 408 z późn. zm.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 kwietnia 2010 w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej lekarzy i lekarzy dentyistów wykonujących zawód na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2010 nr 78, poz. 515.

2) w ramach kontraktu z NFZ (obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej świadczeniodawcy udzielającego świadczeń opieki zdrowotnej);

3) w ramach prowadzenia prywatnej praktyki lub umowy cywilnoprawnej z zakładem opieki zdrowotnej (obowiązkowe ubezpieczenie lekarzy i lekarzy dentyków wykonujących zawód na terenie Rzeczypospolitej Polskiej).

Wszystkie omawiane obowiązkowe ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej wraz z ich terminami obowiązywania znajdują się w tab. 1.

Tabela 1

Obowiązkowe ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w służbie zdrowia w latach 1998–2014

Lata	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012–2014
podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne za szkody wyrządzone przy udzielaniu tych świadczeń									uchylono 1.01.2005 na podstawie ustawy z dn. 22 maja 2003 o ubezpieczeniach obowiązkowych, UFG i PBUK						
podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne									Dz. U. 2004 nr 283, poz. 2825				uchylono 1.07.2011 na podstawie ustawy z dn. 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej		
świadczeniodawcy udzielającego świadczeń opieki zdrowotnej											Dz. U. 2008 nr 3, poz. 10		uchylono 1.07.2011 na podstawie ustawy z dn. 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej		
lekarzy i lekarzy dentyków													Dz. U. 2010 nr 78, poz. 515 jw. 1.07.2011		
podmiotu wykonującego działalność leczniczą														Dz. U. 2011 nr 293, poz. 1729	

Źródło: opracowanie własne na podstawie rozporządzeń ministra finansów z lat 1998–2014.

Jak można zauważyć w tab. 1, wszystkie wspomniane ubezpieczenia obowiązkowe zostały zastąpione jedną polisą obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotów leczniczych. Zmiana ta nastąpiła na skutek wejścia w życie ustawy o działalności leczniczej, która zastąpiła ustawę z 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej, nakładającą na podmioty wykonujące działalność leczniczą szereg nowych obowiązków w zakresie ich organizacji i funkcjonowania. Zmiany te musiały wpłynąć również na kształt ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej.

W myśl art. 17 ustawy o działalności leczniczej¹² podmiot leczniczy został zobowiązany do wykupienia obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Za podmiot leczniczy uznano natomiast na mocy art. 4 takie podmioty, jak:

1) przedsiębiorcy w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (Dz. U. 2010 nr 220, poz. 1447 z późn. zm.) we wszelkich formach przewidzianych dla wykonywania działalności gospodarczej, jeżeli ustawa nie stanowi inaczej;

2) samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej;

3) jednostki budżetowe, w tym państwowe jednostki budżetowe tworzone i nadzorowane przez Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw wewnętrznych, Ministra Sprawiedliwości lub Szefa Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, posiadające w strukturze organizacyjnej ambulatorium, ambulatorium z izbą chorych lub lekarza, o którym mowa w art. 55 ust. 2a ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. 2008 nr 164, poz. 1027 z późn. zm.);

4) instytuty badawcze, o których mowa w art. 3 ustawy z dnia 30 kwietnia 2010 r. o instytutach badawczych (Dz. U. nr 96, poz. 618 oraz 2011 nr 112, poz. 654 i nr 185, poz. 1092);

5) fundacje i stowarzyszenia, których celem statutowym jest wykonywanie zadań w zakresie ochrony zdrowia i których statut dopuszcza prowadzenie działalności leczniczej;

5a) posiadające osobowość prawną jednostki organizacyjne stowarzyszeń, o których mowa w pkt 5;

6) osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku państwa do Kościoła katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku państwa do innych Kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania.

Jak można zauważyć, w porównaniu z ustawą o zakładach opieki zdrowotnej katalog jednostek wykonujących działalność leczniczą, a co za tym idzie zobowiązanych do wykupienia ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej, został znacznie rozszerzony. Pamiętać należy, iż takie ubezpieczenie wymagane jest tylko w zakresie wykonywania przez te podmioty działalności leczniczej.

¹²Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej, Dz. U. nr 112, poz. 654 z późn. zm.

Ubezpieczenie to funkcjonuje w formie określonej w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2011 r. (Dz. U. 2011 nr 293, poz. 1729)¹³ i wydaje się w pełni zaakceptowane przez środowisko medyczne. Jednakże wiele kontrowersji już od samego wprowadzenia w życie, a nawet i wcześniej (Kowalewski, Mogilski 2012), wzbudza nowo powstałe ubezpieczenie pacjentów od zdarzeń medycznych, którego „obowiązek” wykupienia dotyczy wyłącznie placówek szpitalnych.

5. UBEZPIECZENIE „OBOWIĄZKOWE” PACJENTÓW Z TYTUŁU ZAJŚCIA ZDARZENIA MEDYCZNEGO

Jedną z ważniejszych kontrowersji dotyczy rozróżnienia, jakim rodzajem ubezpieczenia jest ubezpieczenie pacjentów z tytułu zdarzeń medycznych – odpowiedzialności cywilnej czy też ubezpieczeniem osobowym. Szczególnie zainteresowane wyjaśnieniem tej kwestii było środowisko medyczne, które uważało i nadal uważa, że w razie wystąpienia szkody ich odpowiedzialność może być pokrywana z polisy ubezpieczenia OC. Wątpliwości te zostały wyjaśnione przez Ministerstwo Zdrowia, które podało, iż ubezpieczenie to należy zaliczać do grupy ubezpieczeń osobowych, ponieważ (Szulc 2012):

- 1) jest ono zawierane na rzecz pacjenta;
- 2) przedmiotem ubezpieczenia jest życie i zdrowie;
- 3) w ubezpieczeniu tym, podobnie jak w NW, powstanie prawa do świadczenia ubezpieczeniowego uzależnione jest od doznania przez osobę ubezpieczoną nieszczęśliwego wypadku w postaci zdarzenia medycznego powodującego skutki określone w warunkach ubezpieczenia;
- 4) z zasady świadczenie w razie zajścia określonego umową wypadku wypłacane jest bez badania winy, przyczynienia i innych czynników.

Druga fundamentalna wątpliwość dotyczyła natomiast i nadal dotyczy przypisania obowiązkowości wykupu polisy ubezpieczeniowej pacjentów z tytułu zajścia zdarzenia medycznego. Wątpliwości te można znaleźć m.in. w pracach M. Serwach (2010) czy też E. Kowalewskiego i W. Mogilskiego (2012), a są nimi np.:

- 1) brak możliwości przypisania ustawowych cech „ubezpieczenia obowiązkowego” w rozumieniu ustawy o ubezpieczeniach obowiązkowych z 2003 r., bowiem takie cechy posiadają wyłącznie ubezpieczenia OC i mienia;
- 2) według W. Mogilskiego art. 17 ustawy o działalności leczniczej nie formułuje obowiązku prawnego, lecz tylko warunki, które szpital powinien spełnić – co nazywane jest powinnością ubezpieczeniową;
- 3) brak określenia minimalnego zakresu ubezpieczenia;

---

¹³ Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2011 w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu wykonującego działalność leczniczą, Dz. U. 2011 nr 293, poz. 1729.

4) brak przepisów wykonawczych regulujących warunki omawianego ubezpieczenia.

W ustaleniu obowiązkowości nie pomaga również ustawodawca, który już kilkakrotnie przesunął termin wymagania posiadania polisy „obowiązkowego” ubezpieczenia z tytułu zdarzeń medycznych. Pierwotnie ustawa o działalności leczniczej ustaliła ten termin na 1 stycznia 2012 r. Jednakże wobec sprzeciwu części szpitali, których nie było stać na wykupienie polisy, a także wobec sprzeciwu niektórych jednostek samorządu terytorialnego, którym podlega część szpitali, obowiązkowość wykupienia została przesunięta w czasie. Najpierw na mocy ustawy z dnia 14 czerwca 2012 r. o zmianie ustawy o działalności leczniczej oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. 2012 poz. 742) przesunięto termin wykonalności na 1 stycznia 2014 r., a następnie na mocy ustawy z dnia 11 października 2013 r. o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw wydłużono ten termin do 1 stycznia 2016 r.

6. PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Podsumowując uznać należy, iż doświadczenia polskie w tworzeniu obowiązkowych ubezpieczeń medycznych są dość krótkie, ale bogate. W ciągu ostatnich niemal 15 lat na rynku ubezpieczeń doszło do wielu zmian, które były podyktowane m.in. przekształceniami całej służby zdrowia. W tym okresie powstało wiele rodzajów medycznych ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej. Spowodowało to niewątpliwie pewien chaos ubezpieczeniowy i wzbudziło sprzeciw wśród lekarzy, których w sposób bezpośredni dotknął ten problem, gdyż w wielu przypadkach musieli posiadać kilka polis chroniących ostatecznie od zajścia tego samego ryzyka. Na bazie tych negatywnych doświadczeń zbudowano kolejne ubezpieczenie, które zastąpiło wszystkie funkcjonujące do 2012 r. polisy – obowiązkowe ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej podmiotów leczniczych.

Jak można zauważyć w różnych doniesieniach prasy opiniotwórczej dotyczącej ochrony zdrowia, segment rynku ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej określany jest jako stabilny. Aczkolwiek dostrzegalne są zmiany dotyczące chociażby wzrostu konkurencji wśród oferentów ubezpieczeniowych. Coraz więcej bowiem polis OC wykupywanych jest poza PZU, który w ostatnich latach stał się jedyną firmą zainteresowaną tym rynkiem ubezpieczeń. Wciąż istnieje jednak problem dotyczący cen tych ubezpieczeń, gdyż zgodnie uznaje się, iż nie są one tanie (Rotaub 2014).

Między innymi z tego względu w środowisku szpitalnym nie znalazły uznania polisy ubezpieczeniowe pacjentów z tytułu zajścia zdarzenia medycznego.

Oczywiście oprócz argumentu finansowego negatywny wpływ na odbiór tych ubezpieczeń miały również niedociągnięcia legislacyjne opisane w artykule.

Posiadając już багаż doświadczeń związanych z funkcjonowaniem tzw. medycznych ubezpieczeń obowiązkowych, dokonywanie kolejnych zmian w systemie obowiązkowych ubezpieczeń jednostek działalności leczniczej wydaje się nieuniknione, np. w postaci likwidacji obowiązku wykupywania ubezpieczeń z tytułu zdarzeń medycznych czy też poprawy warunków ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej, dostosowując m.in. minimalne sumy gwarancyjne do aktualnej sytuacji roszczeniowej poszkodowanych pacjentów. Pewne jest zatem, że do zmian dojdzie, pytanie tylko, jak długo będziemy na nie czekać.

BIBLIOGRAFIA

- Gasińska M. (1999), *Ubezpieczenie odpowiedzialności cywilnej w służbie zdrowia*, [w:] R. Holly (red.), *Ubezpieczenia w ochronie zdrowia*, Wyższa Szkoła Ekonomiczno-Informatyczna, Krajowy Instytut Ubezpieczeń, Warszawa.
- Iwanicz-Drozdowska M. (2013), *Ubezpieczenia*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
- Kowalewski E. (1981), *Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej. Funkcje i przemiany*, Uniwersytet Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Kowalewski E. (red.), (2013), *Stan prawny ubezpieczeń obowiązkowych w Polsce*, Polska Izba Ubezpieczeń, opracowano w Katedrze Prawa Ubezpieczeniowego Wydziału Prawa i Administracji UMK w Toruniu przy udziale członków Koła Naukowego Prawa Ubezpieczeń Gospodarczych UMK.
- Kowalewski E., Mogilski W. W. (2012), *Istota i charakter ubezpieczenia pacjentów z tytułu zdarzeń medycznych*, „Prawo Asekuracyjne”, 1, 70.
- Myśliwiec E. (2010), *Istota, konstrukcja i rodzaje ubezpieczeń odpowiedzialności cywilnej*, [w:] E. Wierzbička (red.), *Ubezpieczenia Non-Life*, CeDeWu Sp. z o.o., Warszawa.
- Nowakowski L. (2004), *Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej*, Poltex, Warszawa.
- Nowicki J. E. (2007), *Ubezpieczenie odpowiedzialności SPZOZ*, „Finanse Publiczne”, lipiec.
- Orlicki M. (2011), *Ubezpieczenia obowiązkowe*, LEX a Wolters Kluwer business, Warszawa.
- Raczyński A. (2010), *Sytuacja prawna poszkodowanego w ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej*, C.H. Beck, Warszawa.
- Rapkiewicz M. (2006), *Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej w służbie zdrowia*, „Gazeta Ubezpieczeniowa”, 14 marzec.
- Rotaub R. (2014), *Dlaczego OC dla szpitali nie tanieje?*, „Miesięcznik ubezpieczeniowy”, luty.
- Serwach M. (2010), *Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej lekarzy i lekarzy dentyków – część 2*, „Medycyna praktyczna”, 9.
- Szulc J. (2012), *Odpowiedź sekretarza stanu w Ministerstwie Zdrowia – z upoważnienia ministra – na interpelację nr 2900 w sprawie ubezpieczenia na rzecz pacjentów z tytułu zdarzeń medycznych*, 3 kwiecień, www.sejm.gov.pl/sejm7.nsf/InterpelacjaTresc.xsp?key=08676811 (dostęp: 5.05.2016).
- Twardowski A. (2011), *OC w branży medycznej*, „Miesięcznik ubezpieczeniowy”, czerwiec.

Akty prawne

Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 17 listopada 1998 w sprawie ogólnych warunków ubezpieczenia obowiązkowego odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie

- na świadczenia zdrowotne za szkody wyrządzone przy udzielaniu tych świadczeń, Dz. U. 1998 nr 143, poz. 921.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 28 grudnia 2007 w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej świadczeniodawcy udzielającego świadczeń opieki zdrowotnej, Dz. U. 2008 nr 3, poz. 10.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 26 kwietnia 2010 w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej lekarzy i lekarzy dentyistów wykonujących zawód na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, Dz. U. 2010 nr 78, poz. 515.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 22 grudnia 2011 w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu wykonującego działalność leczniczą, Dz. U. 2011 nr 293, poz. 1729.
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dnia 23 grudnia 2004 w sprawie ogólnych warunków obowiązkowego ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej podmiotu przyjmującego zamówienie na świadczenia zdrowotne, Dz. U. 2004 nr 283, poz. 2825.
- Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 6 października 2005 w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej, Dz. U. 2005 nr 197, poz. 1643.
- Ustawa z dnia 30 sierpnia 1991 o zakładach opieki zdrowotnej, Dz. U. 1991 nr 91, poz. 408 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 10 grudnia 1998 o zmianie ustaw: o zakładach opieki zdrowotnej, o zawodzie lekarza, o zawodach pielęgniarki i położnej, o szkolnictwie wyższym oraz o zmianie niektórych innych ustaw, Dz. U. 1998 nr 162, poz. 1115.
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 o działalności ubezpieczeniowej, Dz. U. 2003 nr 124, poz. 1151 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 22 maja 2003 o ubezpieczeniach obowiązkowych, Ubezpieczeniowym Funduszu Gwarancyjnym i Polskim Biurze Ubezpieczycieli Komunikacyjnych, Dz. U. 2003 nr 124, poz. 1152 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 24 sierpnia 2007 o zmianie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. 2007 nr 166, poz. 1172.
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 o działalności leczniczej, Dz. U. 2011 nr 112, poz. 654 z późn. zm.

Daria Korytkowska

THE EVOLUTION OF CIVIL LIABILITY INSURANCE IN HEALTH CARE SYSTEM

Abstract. The insurance of civil liability are one of the insurance which characterized one of the fastest evolution in the insurance market. Their success is associated especially with the technical development which took place in XIX and XX century. Because of the changes taking in all civilized countries, many institutions and people whose work is fraught with a big risk looks for the instruments protecting their business. One of the possibility is civil liability insurance.

At the Polish insurance market one of the biggest evolution had taken a medical civil liability insurance because of the contact with the most valuable goods as health and life. Their history are very short but full of experience. The functioning insurance in mandatory shape just from 1998 till 2014 many changes over. First they obliged a non public medical entities to have this kind of insurance and then expand it on almost every medical facility.

Keywords: civil liability, insurance of civil liability, mandatory insurance.